

Paikallisesti päätettävät asiat

Perusteen teksti

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden luku 7 lisätään paikalliseen opetussuunnitelmaan sellaisenaan. Siihen lisätään paikallisesti päätettävät asiat alla olevan mukaisesti.

Paikallisessa opetussuunnitelmassa kuvataan

- oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyiden toteuttamisen periaatteet, yhteistyökäytännöt ja vastuut
 - rehtorin vastuut
 - lukuvuosisuunnitelman laatimisen ja tarkentamisen periaatteet ja vastuut
 - toiminta siirtymävaiheissa ja tiedonsiirtoon liittyvät käytännöt ja vastuut
 - perusopetuksen ja esiopetuksen tuen yhteensovittamisen käytännöt
 - pienryhmien koko ja muodostaminen
- ryhmäkohtaisten tukimuotojen toteuttamisen ja riittävyyden arvioimisen paikalliset periaatteet, käytännöt ja vastuut
- oppilaskohtaista tukea koskevan päätöksen valmistelun käytännöt ja vastuut sekä päätöksestä päättämisen vastuu
 - yhteistyökäytännöt huoltajan ja oppilaan kanssa oppilaskohtaisten tukitoimien arvioinnissa, suunnittelussa ja päätöksenteossa
 - opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten sekä muiden monialaisen yhteistyön tahojen kanssa tehtävän yhteistyön ja kehittämisen periaatteet
- oppiaineen oppimäärästä sekä paikallisen opetussuunnitelman tavoitteista poikkeamisesta tehtävän päätöksen käytännön valmistelut ja vastuut sekä päättämisen käytännöt ja vastuut

Paikallinen tarkennus

Oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyiden toteuttamisen periaatteet, yhteistyökäytännöt ja vastuut

Yleisiä periaatteita

Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt luovat pohjan laadukkaaseen opetuksen ja tuen toteuttamiselle. Ne ovat osa jokapäiväistä kasvatusta, opetusta ja ohjausta. Keskeisinä periaatteina korostuvat:

- ennaltaehkäisevät toimenpiteet, tuetaan oppimista jo ennen haasteiden kasaantumista
- varhainen havaitseminen ja puuttuminen
- ratkaisukeskeisyys painottamalla joustavia ja yksilöllisiä opetusjärjestelyjä oppilaan vahvuudet sekä oppimis- ja kehitystarpeet huomioiden
- suunnitelmallinen yhteistyö oppilaan, huoltajan ja opettajien kesken, opettajien keskinäinen yhteistyö sekä sidosryhmäyhteistyö
- tukea annetaan oppilaalle omassa lähikoulussa erilaisin joustavin järjestelyin

Opettajan merkitys ennaltaehkäisevässä työssä on keskeinen. Hän ottaa puheeksi oppilaan oppimiseen ja koulunkäyntiin liittyvät havainnot oppilaan ja hänen huoltajiensa kanssa. Toimiva ja säännöllinen yhteistyö vanhempien ja opettajien välillä on olennainen osa ennaltaehkäisevää työtä ja varhaista puuttumista. Tuki pyritään suunnittelemaan ja järjestämään niin, että tukea annetaan riittävän varhain. Ennaltaehkäisevän työn ja varhaisen puuttumisen tueksi on käytössä tarkistuslista, joka on käytännönläheinen ja kattava apuväline tuen tarpeen kartoittamiseen, suunnittelemiseen ja arviointiin.

Oppilaiden oppimisvaikeudet ja oppimiseen liittyvät tuen tarpeet pyritään löytämään mahdollisimman varhain. Oppimisen ja koulunkäynnin tuen tarpeiden havaitseminen, seulonta ja tuen järjestäminen sekä seuranta toteutetaan yhteisen suunnitelman pohjalta.

Erityisopettajat tekevät kiinteää yhteistyötä varhaiskasvatuksen-, luokan- ja aineenopettajien kanssa. Tällä yhteistyöllä pyritään siihen, että tieto oppilaan oppimisen ja koulunkäynnin tuen tarpeista siirtyy oppilaan vaihtaessa koulua tai opetusryhmää ja erityisesti nivelvaiheissa. Tiedonkulun varmistamiseksi on paikallisesti sovittu nivelvaiheikäytännöistä, jotka on kuvattuna ohjaussuunnitelmissa.

Opettaja on yhteistyösuhteen aktiivinen ja aloitteellinen toimija opetusryhmänsä asioissa. Huoltajalla on ensisijainen vastuu lapsensa kasvatuksesta. Koulu tukee kotien kasvatustehtävää ja vastaa lapsen kasvatuksesta ja opetuksesta kouluyhteisön jäsenenä. Kaikissa oppilaan oppimisen ja koulunkäynnin tuen asioissa tehdään yhteistyötä oppilaan huoltajien kanssa, jollei sille ole ilmeistä estettä. Lähtökohtaisesti molempia huoltajia tiedotetaan aina oppilaan tuen tarpeesta ja hänelle annettavasta tuesta. Opettaja, jolla on huoli oppilaasta tai joka huomaa oppilaan tuen tarpeen, ottaa ensin yhteyttä huoltajiin. Oppilaan asiat etenevät vasta, kun oppilaan ja huoltajan kanssa on keskusteltu.

Koulun sisällä koulunkäynninohjaajien työ suunnitellaan opetushenkilöstön yhteistyönä. palvelun kohdentumista tarkoituksenmukaisesti tarkastellaan koulussa säännöllisesti. Tulkitsemis- ja avustajapalveluita voidaan käyttää sekä yksittäiselle oppilaalle tai koko opetusryhmälle. Opettajan tehtävä on suunnitella, ohjata sekä arvioida palveluiden käyttö. Koulunkäynninohjaaja voi olla mukana suunnittelussa ja

tukea oppilasta oppimisessa ja koulunkäynnin sujumisessa annettujen ohjeiden mukaisesti. Mikäli oppilaiden tuen tarve muuttuu, tehdään muutoksia joustavasti lukuvuoden aikana.

Oppimisen edellytyksiä tukevia opetusjärjestelyjä

- Oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut ovat pedagogisia keinoja tukea oppilasta luokkatilanteessa. Oppimisen ja koulunkäynnin tukeminen merkitsee yhteisöllisiä ja oppimisympäristöön liittyviä ratkaisuja, joilla pyritään vastaamaan oppilaiden yksilöllisiin tuen tarpeisiin. Oppimisympäristöön liittyvillä ratkaisuilla tarkoitetaan mm. järjestelmällisyyttä ja siisteyttä luokassa, ylimääräisten ärsykkeiden karsimista luokasta, yhdessä sovittuja sääntöjä, opetusryhmän vaihtamista, istumapaikan miettimistä luokassa jne.

Joustava ryhmittely

- Oppilaita voidaan jakaa ryhmiin oppimisvalmiuksien, oppimistyylin, kiinnostuksen kohteiden, tuen tarpeen tai muun opetuksen tarpeen mukaan. Ryhmiä voidaan muodostaa oman opetusryhmän sisällä, mutta myös yli luokkarajojen. Ryhmät eivät ole pysyviä, vaan muuttuvat tarpeen ja tarkoituksen mukaan. Joustavan ryhmittelyn ideaan kuuluu myös tarjota ryhmille räätälöityä opetusta. Soveltuu erinomaisesti myös ylöspäin eriyttämiseen ja nivelvaiheyhteistyöhön, kuten joustavaan alkuopetukseen esiopetuksen ja alkuopetuksen aikana.

Samanaikaisopetus

- Samanaikaisopetus liittyy keskeisesti joustavaan ryhmittelyyn. Se on opetustilanne, jolloin samaan aikaan samassa tilassa opettaa kaksi tai useampi opettaja. Samanaikaisopetusta käytetään usein kouluissa tukimuotona ja se mahdollistaa opetustilanteissa tietojen, taitojen, voimien ja oppilaantuntemuksen jakamisen. Samanaikaisopetus on tukimuoto, jonka uskotaan auttavan oppimisen lisäksi esim. kurinpidollisiin ongelmiin. Se on myös eriyttämisen menetelmä, joka parhaimmillaan johtaa opetuksen tehostumiseen. Samanaikaisopetus vaatii suunnittelua.

Yhteisopettajuus

- Yhteisopettajuus tarkoittaa sitä, että kaksi tai useampi opettaja luotsaa yhdessä samaa luokkaa ja osallistuvat tasapuolisesti opetuksen suunnitteluun, toteutukseen, arviointiin ja työnjakoon. Yhteisopettajuuden avulla voidaan helpommin vastata oppilaiden yksilöllisiin tarpeisiin. Yhteisopettajuus voi olla hyvin kiinteä osa oppimisen ja koulunkäynnin tukijärjestelyjä.

Opetuksen eriyttäminen

- Opetuksen eriyttäminen on kaikkeen opetukseen kuuluva ensisijainen keino ottaa huomioon opetusryhmän tarpeet ja oppilaiden erilaisuus. Eriyttäminen on kokonaisvaltainen lähestymistapa opetukseen, jossa huomioidaan oppilaiden ja opetusryhmien erilaisuus ja erilaiset tarpeet, oppilaiden kiinnostuksen kohteet ja tavat työskennellä, yksilöllinen eteneminen. Huomiota kiinnitetään eri oppilaille ominaisiin oppimistapoihin ja työskentelyn rytmiin, erilaisiin valmiuksiin ja kiinnostuksen kohteisiin sekä itsetuntoon ja motivaatioon kytkeytyviin emotionaalisiin tarpeisiin. Eriyttäminen koskee sekä tukea tarvitsevia oppilaita että lahjakkaita oppilaita. Eriyttäminen kohdistuu opetusjärjestelyihin, oppimisympäristöön, opetusmenetelmiin, oppimisen tukimateriaaliin ja oppimisen arviointiin.

Rehtorin vastuut

Rehtori vastaa koulun opetuksen ja kasvatuksen kokonaisuudesta sekä oppimisen edellytyksien varmistamisesta. Rehtorin keskeisiä vastuualueita ovat:

- oppimisympäristön turvallisuuden ja toimivuuden varmistaminen
- koulun opetusjärjestelyjen suunnittelu ja toteutuksen ohjaaminen yhdessä opettajien ja muun henkilöstön kanssa
- resurssien tarkoituksenmukainen kohdentaminen ja tukitoimien järjestäminen oppilaiden tarpeiden mukaisesti
- opetussuunnitelman mukaisen toiminnan edistäminen ja sen toteutumisen seuranta
- huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön edistäminen sekä kodin ja koulun välisen vuorovaikutuksen tukeminen
- oppilashuollon yhteistyön koordinointi ja osallistuminen monialaiseen oppilashuoltotyöhön
- henkilöstön pedagogisen työn tukeminen ja osaamisen kehittämisen mahdollistaminen

Rehtori tekee yhteistyötä muun muassa erityisopettajien, koulunkäynninohjaajien, oppilashuollon ammattilaisten sekä muiden sidosryhmien kanssa varmistaakseen, että oppilaat saavat tarvitsemansa tuen oikea-aikaisesti ja johdonmukaisesti.

Lukuvuosisuunnitelman laatimisen ja tarkentamisen periaatteet ja vastuut

Lukuvuosisuunnitelma laaditaan vuosittain koulukohtaisesti ja se hyväksytään Kannuksen kasvatus- ja opetuslautakunnassa uuden lukuvuoden alkaessa. Rehtori vastaa suunnitelman laatimisesta yhteistyössä koulun henkilöstön kanssa. Suunnitelmassa täsmennetään paikallisen opetussuunnitelman käytännön toteutusta lukuvuoden aikana.

Lukuvuosisuunnitelmassa käsitellään muun muassa:

- opetusjärjestelyt ja aikataulut
- tukitoimien järjestämisen periaatteet ja vastuut
- arviointikäytännöt
- yhteistyö kodin ja oppilashuollon kanssa
- toimintamallit esimerkiksi siirtymävaiheissa

Rehtori huolehtii siitä, että suunnitelma on yhteensopiva kuntakohtaisten linjausten sekä opetussuunnitelman tavoitteiden kanssa. Lukuvuosisuunnitelman sisältö käydään läpi opettajakunnan kanssa, ja sitä täsmennetään tarvittaessa lukuvuoden aikana esimerkiksi tukitoimien toteutumisen tai oppilashuollon tarpeiden muuttuessa.

Lukuvuosisuunnitelma toimii käytännön työvälineenä koulun arjessa ja sen toteutumista seurataan osana koulun arviointia.

Ryhmäkohtaisten tukimuotojen toteuttamisen ja riittävyyden arvioimisen paikalliset periaatteet, käytännöt ja vastuut

Ryhmäkohtaiset tukimuodot

- Ryhmäkohtaiset tukimuodot ovat oppimisen edellytyksiä tukevia opetusjärjestelyjä, joilla tuetaan oppilaan opintojen edistymistä koulupäivän aikana. Luokan/aineenopettaja sekä erityisopettaja suunnittelevat, toteuttavat ja arvioivat tukimuotoja yhteistyössä. Yhteistyön tulee olla säännöllistä ja suunnitelmallista. Sille on varattava riittävästi aikaa. Jokainen opettaja vastaa omasta toiminnastaan ja sitoutuu yhdessä sovittuihin toimintaperiaatteisiin ja tavoitteisiin. Ryhmäkohtaisia tukimuotoja ei tarvitse kirjata oppilaskohtaisesti.

Ryhmäkohtaisia tukimuotoja ovat:

1. Opettajan antama yleinen tukiopetus voidaan antaa:
 - annetaan työjärjestyksen mukaisen oppitunnin yhteydessä
 - pienryhmäopetuksena
 - henkilökohtaisena ohjauksena niiden oppituntien aikana, joihin tuen tarve liittyy
 - erillisinä lisätunteina oppituntien ulkopuolella huomioiden koulupäivien pituuden enimmäismäärät (1-2 lk 5 oppituntia ja 3-9 lk 7 oppituntia)

2. Opettajan antama opetuskielen tukiopetus

- kohdistuu opetuskielen ja eri tiedonalojen tekstitaitojen vahvistamiseen

- annetaan oppilaille, joilla ei ole riittävää opetuskielen taitoa
- tämä ei ole s2-oppimäärän opetusta
- annetaan työjärjestyksen mukaisen oppitunnin yhteydessä
- yhteis- tai samanaikaisopetuksena
- pienryhmäopetuksena
- erillisinä lisätunteina oppituntien ulkopuolella huomioiden koulupäivien pituuden enimmäismäärät (1-2 lk 5 oppituntia ja 3-9 lk 7 oppituntia)

3. Erityisopettajan antama opetus muun opetuksen yhteydessä

- tukee ja täydentää muuta opetusta
- mahdollistaa oppilaiden tarpeiden huomioimisen osana ryhmämuotoista opetusta
- kohdistuu tietyn oppilasryhmän tai koko opetusryhmän tarpeisiin
- konsultaatio ryhmää opettavien opettajien sekä koulunkäynninohjaajien kanssa
- yhteis- tai samanaikaisopetuksena
- pienryhmäopetuksena

Oppilaskohtaista tukea koskevan päätöksen valmistelun käytännöt ja vastuut sekä päätöksestä päättämisen vastuu

Oppilaskohtaiset tukitoimet

Oppilaalla on oikeus saada oppilaskohtaisia tukitoimia, kun ryhmäkohtaiset tukimuodot eivät riitä ja hän tarvitsee säännöllisiä tukitoimia. Luokanopettajan tai aineenopettajan vastuulla on tarvittaessa tehdä aloite oppilaskohtaisen tukitoimien aloittamisesta. Oppilaskohtaisesta tuesta tehdään aina arviointi, suunnitelma ja hallintopäätös. Arvioinnin tekevät oppilasta opettavat opettajat. Tarvittaessa konsultoidaan erityisopettajaa sekä opiskeluhuollon henkilöstöä. Arvioinnin pohjalta laaditaan oppilaskohtaisen tuen toteuttamista koskeva suunnitelma. Sen tekevät opettajat yhteistyössä oppilaan ja huoltajien kanssa.

Suunnitelmasta tulee käydä ilmi:

- perustelut ja selvitykset tukitoimien tarpeesta
- tukitoimien toteuttaminen ja seuranta
- oppimista tukevat pedagogiset ratkaisut
- opinnoissa eteneminen

Suunnitelman toteutumista ja tukitoimien riittävyyttä on arvioitava aina, kun oppilaan tarpeet sitä edellyttävät, kuitenkin vähintään kerran lukuvuodessa. Suunnitelma on salassa pidettävä asiakirja.

Oppilaskohtaisia tukitoimia ovat:

- Erityisopettajan antama opetus osittain pienryhmässä ja muun opetuksen yhteydessä (alle puolet opetustunneista)
- Erityisopettajan tai erityisluokanopettajan opetus pienryhmässä (voi olla yli puolet)
- Erityisluokanopettajan opetus erityisluokassa (pääasiassa kokoaikainen erityisopetus)
- Tulkitsemispalvelut
- Avustajapalvelut
- Apuvälineet

Pienryhmien koko ja muodostaminen

Pienryhmien muodostamisella pyritään vastaamaan oppilaiden yksilöllisiin tarpeisiin, tukemaan oppimista ja varmistamaan turvallinen sekä toimiva oppimisympäristö. Kannuksessa pienryhmiä käytetään erityisesti tilanteissa, joissa oppilas tarvitsee vahvaa tukea oppimiseensa tai käyttäytymiseensä.

Periaatteet ja käytännöt:

- Pienryhmän perustaminen pohjautuu oppilaskohtaisen tuen tarpeen arviointiin ja moniammatilliseen yhteistyöhön. Tarvittaessa mukaan otetaan oppilashuollon asiantuntijoita.
- Rehtori vastaa pienryhmien muodostamisesta yhteistyössä erityisopettajan ja opettajakunnan kanssa. Ryhmien muodostamisessa huomioidaan opetukselliset, pedagogiset ja sosiaaliset näkökulmat.
- Ryhmien koko määrittyy oppilaiden tarpeiden ja käytettävissä olevien resurssien perusteella. Tavoitteena on mahdollistaa riittävä yksilöllinen ohjaus ja tuki.
- Pienryhmien opetuksessa voi toimia luokanopettaja, erityisopettaja tai heidän työparinsa. Lisäksi voidaan hyödyntää koulunkäynninohjaajien tukea.

Pienryhmätoimintaa arvioidaan säännöllisesti ja sen vaikuttavuutta seurataan osana koulunyhteistä kehittämistyötä.

Oppiaineen oppimäärästä sekä paikallisen opetussuunnitelman tavoitteista

poikkeamisesta tehtävän päätöksen käytännön valmistelut ja vastuut sekä päättämisen käytännöt ja vastuut

Toiminta siirtymävaiheissa ja tiedonsiirtoon liittyvät käytännöt ja vastuut

- Siirtymävaiheissa (esimerkiksi esiopetuksesta alkuopetukseen, alakoulusta yläkouluun sekä perusopetuksesta toiselle asteelle) painotetaan oppilaan hyvinvoinnin, tuen jatkuvuuden ja yksilöllisten tarpeiden huomioimista. Tiedonsiirto toteutetaan suunnitellusti, tietosuojaperiaatteet huomioiden, yhteistyössä oppilaan, huoltajan ja tarvittaessa monialaisen asiantuntijaverkoston kanssa.

Käytännöt ja vastuut:

- Rehtori vastaa siirtymävaiheiden yleisestä koordinoinnista ja koulun sisäisistä järjestelyistä.
- Opettajat ja erityisopettajat osallistuvat siirtymävaiheiden valmisteluun esimerkiksi siirtokeskusteluihin, oppilaan opetuksellisten ja oppilaskohtaisen tuen tarpeiden kartoittamisella.
- Esi- ja alkuopetuksen sekä alakoulun ja yläkoulun välinen yhteistyö toteutetaan muun muassa yhteisillä siirtopalavereilla.
- Huoltajat ja oppilaat osallistuvat aktiivisesti siirtymävaiheiden suunnitteluun ja tiedonsiirtoon, jolloin varmistetaan yhteisymmärrys tukitoimista ja tavoitteista.

Siirtymävaiheisiin varataan riittävästi aikaa, ja niitä arvioidaan ja kehitetään vuosittain yhteistyössä henkilöstön ja tarvittaessa oppilashuollon kanssa. Tavoitteena on sujuva ja turvallinen koulupolku jokaiselle oppilaalle.

Perusopetuksen ja esiopetuksen tuen yhteensovittamisen käytännöt

Kannuksessa varmistetaan esi- ja perusopetuksen tuen jatkuvuus tiiviillä yhteistyöllä varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja alkuopetuksen välillä. Tuen tarpeet tunnistetaan mahdollisimman varhain, ja niiden arviointi sekä tukitoimien suunnittelu aloitetaan jo esiopetuksessa.

Käytännöt ja vastuut:

- Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen henkilöstö kirjaavat havainnot tuen tarpeista esiopetuksen asiakirjoihin (esimerkiksi lapsen esiopetuksen suunnitelma).
- Esi- ja alkuopetuksen opettajat ja erityisopettajat osallistuvat yhteisiin siirtokeskusteluihin, joissa jaetaan tietoa oppilaan oppimisen ja kasvun tukemiseksi.

- Tiedonsiirto tapahtuu suunnitellusti ja luottamuksellisesti, huoltajan suostumuksella. Oppilaalle tehtyt tukipäätökset tai suunnitelmat siirtyvät alkuopetukseen.
- Rehtori vastaa siitä, että yhteistyölle on rakenteet ja aikaa – esimerkiksi siirtopalaverit ja yhteiset suunnittelutilaisuudet.

Tavoitteena on rakentaa jatkumo, jossa lapsen oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia tuetaan yhtenäisesti esiopetuksesta perusopetukseen siirryttäessä.

Pienryhmien koko ja muodostaminen

Pienryhmäopetus on erityisopettajan antamaa opetusta osittain pienryhmässä tai muun opetuksen yhteydessä. Opetuksen lähtökohtana ovat oppilaan yksilölliset tarpeet. Opetus kohdistuu yksittäisiin oppiaineisiin tai oppimisen osa-alueisiin. Oppiaineen opetuksesta alle puolet voi tapahtua tässä ryhmässä. Oppiaineen kokonaisvastuu on luokan- tai aineenopettajalla.

Pienryhmäopetus voi tapahtua myös kokonaisuudessaan erityisluokanopettajan tai erityisopettajan pienryhmässä. Tällöin oppilaan tuen tarve on kokonaisvaltaisempaa ja oppilaalla on laajempia oppimisvaikeuksia oppimiseen tai koulunkäyntiin liittyen. Oppiaineen opetuksesta yli puolet on erityisopettajan antamaa opetusta. Tällöin kyseisen oppiaineen opetusvastuu on erityisopettajalla. Muuten päävastuu on luokan- tai aineenopettajalla. Tätä tukimuotoa saavia oppilaita voi olla tavallisessa luokassa enintään viisi. Tämä ei ole kuitenkaan peruste oppimäärästä tai tavoitteista poikkeamiselle.

Kaikkein vaativinta tukea tarvitseville oppilailla opetus järjestetään erityisluokanopettajan erityisluokalla. Tällöin tuen tarve on kokonaisvaltaista ja laajasti oppimiseen ja koulunkäyntiin vaikuttavaa. Oppilaan opetusryhmä on erityisluokka ja vastuu on erityisluokanopettajalla. Tässä ryhmässä voi opiskella enintään kymmenen oppilasta tai erillisten ryhmäkokosäädösten mukaan kahdeksan oppilasta. Tällöin ryhmäkoon perusteena on oppilaan vamma, sairaus tai toimintakyvyn rajoite. Toiminta-alueittain järjestettävän opetusryhmän koko voi olla enintään kuusi oppilasta. Oppilaat voivat osallistua pedagogisina järjestelyinä yksittäisten oppituntien osalta tavallisen luokan opetukseen, kuitenkin enintään viisi oppilasta kerrallaan.

Oppiaineen oppimäärästä tai opetussuunnitelman tavoitteista poikkeaminen

Oppimäärästä tai opetussuunnitelman tavoitteista poikkeaminen on viimesijainen tukitoimi ja se tarvitsee aina suunnitelman ja hallintopäätöksen.

Tavoitekokonaisuuksittain opiskeltaessa opetussuunnitelmasta muodostetaan erilaajuisia tavoitekokonaisuuksia rajaamalla oppimäärää tai tavoitteita ja sisältöjä.

Tavoitteet voivat olla vuosiluokkatavoitteita ja sisältöjä laajempia tai suppeampia tavoitekokonaisuuksia oppilaan tarpeiden mukaan. Tämä mahdollistaa vuosiluokan oppimäärän opiskelun sekä nopeammin että hitaammin.

Perusopetuksen oppimäärästä voidaan poiketa rajaamalla oppimäärän tavoitteita ja sisältöjä oppilaskohtaisesti. Tämä on mahdollista vain, jos oppilas ei tukitoimista huolimatta kykene saavuttamaan arvosanan 5 edellyttämää osaamista. Oppimäärän rajaaminen voidaan tehdä vain oppilaalle, joka saa oppilaskohtaisena tukitoimena erityisopettajan antamaa opetusta pienryhmässä tai erityisluokanopettajan antamaa opetusta erityisluokassa. Tällöin arviointi on sanallista lukuun ottamatta päättöarviointia. Sanalliseen arvioon lisätään rajaamista ilmaiseva tähti (*).

Päättötodistukseen merkitään arvosana 5.*

Terveydellisistä syistä oppilas voidaan vapauttaa tilapäisesti oppiaineen oppimäärän suorittamisesta terveydellisistä syistä vammaan, sairauteen tai toimintakyvyn rajoitteen perusteella. Tämä on lyhyt- tai määräaikaista ja voi koskea oppiaineen oppituntia enintään 4 kuukauden ajan.